

DOI: 10.19195/1733-5779.19.6

Sprawa Trynkiewiczza a ustawa o nadzorze nad groźnymi przestępcami — na marginesie rozważań o karze śmierci

JEL classification: K00

Słowa kluczowe: Marcin Trynkiewicz, ustawa o groźnych przestępcach, kara śmierci, izolacja groźnego przestępcy, prawo karne

Keywords: Marcin Trynkiewicz, legislation on dangerous offenders, capital punishment, isolation of dangerous criminals, criminal law

Abstrakt: Celem ogólnym niniejszego artykułu jest przedstawienie problematyki związanej z karą śmierci. W pracy przedstawiono wybrane akty prawa międzynarodowego dotyczące tej kwestii. Artykuł koncentruje się na historycznym polskim porządku prawnym dotyczącym orzekania, a także stosowania kary śmierci. Sens istnienia kary śmierci w doktrynie prawa karnego rozważany jest od dawna. Analizowana jest funkcja wprowadzenia tej kary, jej skuteczność, rzetelność czy resocjalizacja bądź orzekanie innej kary. W Polsce kara śmierci nie jest wykonywana od 1988 r. Ostatni wyrok wykonano w 1979 r., natomiast ustawodawca z kodeksu karnego wykreślił tę karę w 1997 r. W omawianej kwestii warto odnieść się do danych liczbowych: 1) 96 państw wniosło karę śmierci za wszystkie przestępstwa; 2) 9 państw wniosło karę śmierci za wszystkie przestępstwa (wyjątek — przestępstwa popełnianie w stanie wojny); 3) 34 państwa w ciągu ostatniego dziesięciolecia wykreśliły karę śmierci ze swoich kodeksów karnych lub przestały ją stosować w praktyce; 4) 139 państw w regulacjach prawnych nie uwzględniło kary śmierci albo kara ta nie jest stosowana; 5) 58 państw nadal utrzymuje karę śmierci w swoim prawodawstwie; 6) w Chinach kara śmierci może być orzeczona za 55 rodzajów przestępstw; 7) w 2010 r. co najmniej 17 833 osoby żyły z wyrokiem śmierci¹.

¹ M. Środa, *Przeciw karze śmierci: o karze śmierci i sprawiedliwości naprawczej*, [w:] *Horyzont — przeciw karze śmierci*, red. H. Bortnowska, M. Sopyło Warszawa 2011, s. 8; E. Zbiegieni, *Przebaczanie jest potrzebne w pierwszym rzędzie ofiarom*, [w:] *Przeciw karze śmierci. O karze śmierci i sprawiedliwości naprawczej*, red. H. Bortnowska, M. Sopyło, Warszawa 2011, s. 31.

The Trynkiewicz case and legislation on the supervision of dangerous offenders in connection with considerations on capital punishment

Abstract: The overall objective of this article is to present issues related to capital punishment. The paper presents selected international legal instruments on this issue. The article focuses on historic Polish legislation concerning jurisdiction and the use of capital punishment. The subject of capital punishment in criminal law has long been a contentious issue. Capital punishment, its effectiveness, its reliability *vis-à-vis* rehabilitation and its substitution by another penalty, is analysed herein. In Poland, capital punishment has not been applied since 1988. The last death sentence was carried out in 1979, capital punishment having been removed by the legislature from the Criminal Code in 1997.

When considering this issue, it is worthwhile to refer to some statistical data: 1) 96 countries have abolished capital punishment in respect of all crimes; 2) 9 countries have abolished capital punishment for all crimes, with the exception of offences committed in time of war; 3) 34 countries have expunged capital punishment from their penal codes or have ceased to apply it, in practice, within the last decade; 4) 139 states have either not included capital punishment in their regulations or have not used capital punishment; 5) 58 countries still maintain capital punishment in their legislation; 6) in China, capital punishment may be imposed for 55 types of crime; 7) in 2010, at least 17,833 people were living under sentence of death².

Wstęp

Kara śmierci od wieków wzbudzała, i wzbudza, wiele emocji. Choć istnieje od początku ludzkości, przez kolejne stulecia nastawienie do niej przekształcała się i zmienia. Jest to kara najstarsza — już w prawie pierwotnym istniało przekonanie, iż doznana krzywda winna być odkupiona przez sprawcę czynu w wymiarze większym niż zło, które zostało wyrządzone³. Zasadniczym celem kary śmierci była prewencja generalna i indywidualna — odstraszenie innych od popełnienia podobnego czynu.

Po II wojnie światowej kara śmierci została usunięta z katalogu kar przez wiele krajów, jednakże Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. w art. 2 uznawała karę ostateczną jako wyjątek od chronionego ustawą prawa do życia. W 1983 r. w art. 1 Protokołu Szóstego do tej Konwencji stwierdzono, że kara śmierci zostanie zniesiona i nikt nie może być skazany na taką karę ani nie może nastąpić jej wykonanie poza sytuacją wojny lub bezpośredniego zagrożenia wojną⁴. Przeciwko karze śmierci opowiada się także m.in.

² M. Środa *et al.*, *Przeciw karze śmierci: o karze śmierci i sprawiedliwości naprawczej* [*Against Capital Punishment: On Capital Punishment and Restorative Justice*], ed. H. Bortnowska, M. Sopyło, Warszawa 2011, p. 8; E. Zbiegieni, *Przebaczenie jest potrzebne w pierwszym rzędzie ofiarom* [*Forgiveness Is Needed for the Victims in the First Place*], [in:] *Przeciw karze śmierci: o karze śmierci i sprawiedliwości naprawczej* [*Against Capital Punishment: On Capital Punishment and Restorative Justice*], ed. H. Bortnowska, M. Sopyło, Warszawa 2011, p. 31.

³ K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 1993, s. 10–11.

⁴ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19930610284> (dostęp: 30.04.2014).

w art. 1 Drugi Protokół Fakultatywny z 1989 r. — akt dodatkowy do uchwalonego w 1966 r. Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych⁵, Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r. w art. 3⁶, art. 6 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r.⁷ Drugi Protokół Opcyjny do Międzynarodowego Paktu z 1966 r. w art. 1 przewiduje, że każde państwo będące stroną paktu podejmie wszelkie niezbędne środki niezbędne do zniesienia kary śmierci. Preambuła Protokołu zawiera zapis, w którym zniesienie kary śmierci przyczynia się do większego poszanowania godności człowieka w myśl teorii prawa karnego wartości, natomiast środki podejmowane w tym celu są uznawane za postęp w zakresie respektowania prawa do życia⁸. Według jednego ze źródeł w Polsce od 1946 r. do 1968 r. skazanych na karę śmierci prawomocnym wyrokiem zostało 1195 osób, z czego 855 osób w pierwszych trzech latach⁹. Podanie dokładnej liczby wykonanych w Polsce wyroków śmierci nie jest możliwe, szczególnie, jeśli miałyby dotyczyć lat 1945–1956. Ewidencję Ministerstwa Sprawiedliwości odnośnie do kary śmierci można uznać za wiarygodną od 1956 roku. Wcześniej była ona prowadzona przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego, gdzie znacznie zaniżono liczbę wykonanych w Polsce wyroków śmierci. Szacuje się, że do 1987 roku w Polsce na karę śmierci skazano ok. 2600 osób¹⁰.

Kara śmierci w polskim prawie karnym

Najwyższy wymiar kary był jednym z dostępnych w katalogu zawartym w polskim prawie karnym. Zaznaczyć na wstępie należy, że jedną z podstawowych funkcji prawa karnego — oprócz np. karania i prewencji — jest funkcja gwarancyjna w odniesieniu do relacji jednostka–państwo w określonej sytuacji. Oznacza to, że jednostka ma gwarancję, iż zastosowane wobec niej prawo — w tym przypadku karne — nie wiąże się z nadużyciem ze strony organów prawa, a jedynie z wypełnieniem obowiązujących na danych terytorium norm.

W okresie rządów komunistycznych w Polsce, podobnie jak w innych państwach bloku wschodniego, uważano, że kara śmierci nie jest zgodna z ideałami socjalistycznymi (Marks i Engels uważali ją za krwawą zemstę na sprawcy czynu, niezgodną z prawami cywilizowanego świata; twierdzili, że nie ma

⁵ <http://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/onz-i-prawa-czlowieka/konwencje/miedzynarodowy-pakt-praw-obywatelskich-i-politycznych/> (dostęp: 30.04.2014).

⁶ http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf (dostęp: 30.04.2014).

⁷ Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

⁸ Polska nie przystąpiła do protokołu.

⁹ *Historia kary śmierci na ziemiach polskich*, <http://www.karasmierci.info.pl/hisks.html> (dostęp: 29.04.2014).

¹⁰ *Kara śmierci w PRL*, <http://www.infor.pl/prawo/prawo-karne/ciekawostki/87633,6,Kara-smierci-w-PRL.html> (dostęp: 13.04.2014).

jednostek, których nie można zresocjalizować). Jednocześnie kara śmierci była stosowana jako środek reakcji karnej o charakterze wyjątkowym i czasowym. Wyjątkowy charakter polegał na wyłączeniu kary z ogólnego zestawienia kar zasadniczych i wymierzaniu jej tylko tym osobom, które popełniły przestępstwa stanowiące największe zagrożenie zarówno dla państwa, jak i dla społeczeństwa. Karę śmierci popierał Lenin. W celu uniknięcia rozbieżności stanowisk przyjęto, że Marks był przeciwnikiem kary śmierci stosowanej w ustroju kapitalistycznym, gdyż służyła ona uciskowi klasy pracującej. Kara śmierci w socjalizmie (przynajmniej w teorii) miała służyć ochronie proletariatu przed najgroźniejszymi przestępcami¹¹.

Na początku lat pięćdziesiątych rozpoczęto prace nad nowelizacją kodeksu karnego (obowiązującego od 1932 r.). Katalog kar w kolejnych projektach zawierał karę śmierci. W uzasadnieniu jednego z projektów kodeksu karnego stwierdzono, „że projekt utrzymuje przewidzianą w obowiązującym ustawodawstwie karę śmierci, uznając, że obecnie nie ma podstaw do rezygnacji z tego środka represji, mimo przemawiających przeciwko niemu argumentów”¹². Nowy kodeks karny uchwalono 19 czerwca 1969 r. W artykule 32 § 2 karą za najcięższe zbrodnie była kara śmierci¹³. Wykonanie kary śmierci, zgodnie z kodeksem karnym wykonawczym i zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 26 czerwca 1970 r., miały cechować: niezwłoczność, pewność, szybkość, niepubliczność i humanitarność¹⁴.

Od 1969 r. do 1987 r. skazanych na karę śmierci prawomocnym wyrokiem zostało 210 osób¹⁵. Od lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku sądy powszechne w Polsce orzekły karę śmierci wobec osób, które dopuściły się najcięższych zbrodni. Skazano m.in. Mariusza Trynkiewicza za gwałt i morderstwo na czterech chłopcach, Eugeniusza Mazura za morderstwo czteroosobowej rodziny, Henryka Morusia — mordercę siedmiu osób, w tym matki i dziecka, Kazimierza Polusa za morderstwo nieletniego chłopca i dwóch mężczyzn, Edmunda Kolanowskiego za morderstwo dziewczynki i dwóch kobiet. Ostatni wyrok śmierci w Polsce orzeczono w lutym

¹¹ A. Grześkowiak, *Problemy kary śmierci w krajach socjalistycznych*, „Tygodnik Powszechny” 1987, nr 36, s. 8 n.

¹² *Projekt Kodeksu Karnego. Uzasadnienie*, Warszawa 1968, s. 107.

¹³ Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94.

¹⁴ Sprawę szczegółowej regulacji wykonania kary śmierci orzeczonej przez sądy powszechne regulowały niepublikowane wewnętrzne akty prawne: zarządzenie nr 37/70/P Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 czerwca 1970 r. (zastąpiło ono zarządzenie Ministra Sprawiedliwości i prokuratora Generalnego PRL z dnia 6 listopada 1959 r. nr 94/59/U) oraz instrukcja nr 01 dyrektora Centralnego Zarządu Zakładów Karnych z 15 czerwca 1971 r.; egzekucje wyroków sądów wojskowych — zarządzenie nr 39/71/P Ministra Sprawiedliwości z 21 maja 1971 r. (uchyliło ono zarządzenie Ministra Obrony Narodowej i Ministra Sprawiedliwości oraz Prokuratora Generalnego PRL z 10 lutego 1961 r.); M. Mitera, M. Zubik, *Kara śmierci w świetle doświadczeń współczesnych systemów prawnych*, Warszawa 1998, s. 89–90.

¹⁵ *Historia kary śmierci na ziemiach polskich*, <http://www.karasmierci.info.pl/hisks.html> (dostęp: 29.04.2014).

1996 r., usłyszał go Zbigniew Brzozowski — za zabójstwo dwóch kobiet. Ostatnia publiczna egzekucja w Polsce miała miejsce 21 lipca 1946 w Poznaniu, gdzie na stokach cytadeli powieszono niemieckiego zbrodniarza Arthura Greisera. Ostatni wyrok śmierci w Polsce wykonano 21 kwietnia 1988 roku w krakowskim areszcie śledczym przy ulicy Montelupich na Stanisławie Czabańskim skazanym za gwałt i zabójstwo, natomiast ostatni wyrok przez rozstrzelanie za zabójstwo na tle seksualnym wykonano w Forcie Rembertowski w Warszawie 7 marca 1979 r.¹⁶

Kilka miesięcy po ostatniej egzekucji rząd Mieczysława Rakowskiego ogłosił moratorium na wykonywanie wyroków śmierci. Przekształciło się ono w moratorium ustawowe po wejściu w życie ustawy z dnia 12 lipca 1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w prawie karnym¹⁷. 10 sierpnia 1989 r. wniesiono projekt ustawy o zniesieniu kary śmierci, opracowany przez parlamentarzystów skupionych w „Obywatelskim Klubie Parlamentarnym”. Podczas obrad plenarnych nad tym projektem większe poparcie parlamentarzystów uzyskiwała rządowa propozycja wprowadzenia ustawowego moratorium na karę śmierci. Trzeba jednak zaznaczyć, iż projekt ustawy w sprawie moratorium nie pojawił się w Sejmie przez kilka kolejnych lat. Poselski projekt ustawy o zniesieniu kary śmierci był niedopracowany pod względem prawnym; przesłano go do komisji i już nie trafił ponownie pod obrady Sejmu¹⁸.

Jak już wspomniano, w 1995 r., wraz z nowelizacją kodeksu karnego wprowadzono ustawowe pięcioletnie moratorium na wykonywanie kary śmierci. Jednocześnie przywrócono karę dożywotniego więzienia, ale nie zawieszono ani nie zniesiono możliwości orzekania o karze śmierci. Uregulowanie kwestii stosowania kary śmierci było niezwykle pilne, ponieważ od 1991 r. sądy znów zaczęły orzekać ten rodzaj kary. Między innymi w 1991 r. orzeczono ją w jednym przypadku, w 1992 r. — w trzech, 1993 r. — w jednym, 1994 r. — w dwóch, 1995 r. — w jednym. Wyroki nie zostały jednak wykonane, gdyż nie było odpowiedzi Prezydenta dotyczącej skorzystania lub nie z prawa łaski¹⁹. Niezależnie od moratorium polskie sądy orzekły karę śmierci wobec 10 osób²⁰ — najbardziej znanym przypadkiem był Mariusz Trynkiewicz urodzony 10 kwietnia 1962 r. w Piotrkowie Trybunalskim,

¹⁶ *Kara śmierci w PRL*, <http://www.infor.pl/prawo/prawo-karne/ciekawostki/87633,6,Kara-smierci-w-PRL.html> (dostęp: 13.04.2014).

¹⁷ Dz.U. z 1995 r. Nr 95, poz. 475.

¹⁸ A. Grześkowiak, *Kara śmierci w pracach Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989–1991 r.*, [w:] *Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka*, red. S. Waltoś, Kraków 1993, s. 171–179.

¹⁹ J. Szumski, *Dzieje polskiego abolicjonizmu*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 1, s. 87.

²⁰ J. Szczepański, *Mariusz Trynkiewicz to niejedeny przestępca, który wyjdzie na wolność. Kto uniknął kary śmierci?*, <http://www.polskatimes.pl/artukul/3335199,mariusz-trynkiewicz-to-niejedeny-przestepca-ktory-wyjdzie-na-wolnosc-kto-uniknal-kary-smierci,2,id,t,sa.html> (dostęp: 1.03.2014).

nauczyciel wychowania fizycznego. 29 września 1989 r. został skazany poczwórną karą śmierci za zabójstwo czterech chłopców w wieku od 11 do 13 lat²¹.

7 grudnia 1989 Sejm PRL ogłosił amnestię²², na mocy której osobom skazanym na karę śmierci zamieniono wyroki na kary 25 lat pozbawienia wolności²³. Kar tych nie można było zamienić na kary dożywotniego pozbawienia wolności, ponieważ ówczesny Kodeks karny nie przewidywał tej kary, a do polskiego kodeksu karnego kara dożywotniego pozbawienia wolności powróciła dopiero w 1995 roku. W uzasadnieniu poselskiego projektu ustawy napisano, że „na amnestię zasługuje tylko ten sprawca, który wykaże się właściwą postawą wobec wartości społecznych”²⁴. Ustawa o amnestii w art. 7 określa, w jakich przypadkach nie ma ona zastosowania. „Ustawy nie stosuje się: 1) do sprawców skazanych w warunkach określonych w art. 60 § 2 Kodeksu karnego²⁵; 2) do przestępstw określonych w artykule 148 § 1²⁶, art. 145 § 3 w związku z paragrafem drugim tego artykułu, jeśli następstwem czynu jest śmierć człowieka²⁷, oraz w art. 168 § 2²⁸, art. 184²⁹, art. 208³⁰ i art. 210³¹ Kodeksu karnego”. W punkcie trzecim art. 7 zapisano, że „karę śmierci orzeczoną za przestępstwa określone w ust. 1 pkt 1 i 2 zamienia się na karę 25 lat pozbawienia wolności, a orzeczoną obok niej karę dodatkową pozbawienia praw publicznych łagodzi się do lat 10”³². Artykuł 148 §1 Kodeksu karnego obowiązującego w latach 1969–1998 nie zawiera żadnych określeń nieostrych. „Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 8 lat albo karze śmierci”³³. Oznacza to, że Trynkiewicz wyszedł na wolność zgodnie z prawem (odsiadując wyrok nieco powyżej 6 lat za zabójstwo każdego z chłopców), ale prawo to złamali ci, którzy za takim zapisem głosowali³⁴.

Obecnie spośród 85 tys. osadzonych w polskich więzieniach karę w systemie terapeutycznym odbywa ok. 3 tys. skazanych, m.in. osoby cierpiące na zaburzenia preferencji seksualnych oraz niepsychotyczne zaburzenia psychiczne. W systemie terapeutycznym kary odbywają także osoby uzależnione od narkotyków,

²¹ E. Iwanicki, *Proces szatana?*, Łódź 1990.

²² Ustawa z dnia 7 grudnia 1989 r. o amnestii, Dz.U. z 1989 r. Nr 64, poz. 390.

²³ P. Rogoziński, *Instytucja ulaskawienia w prawie polskim*, Warszawa 2009.

²⁴ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19890640390> (dostęp: 12.04.2014).

²⁵ Powrót do przestępstwa.

²⁶ Zabójstwo.

²⁷ Naruszenie zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym.

²⁸ Przestępstwa przeciwko wolności.

²⁹ Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży — znęcanie się fizyczne lub moralne.

³⁰ Kradzież lub włamanie.

³¹ Przywłaszczenie mienia z użyciem gróźb.

³² Dz.U. z 1989 r. Nr 64, poz. 390.

³³ Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94.

³⁴ Podobne zdanie wyraził Bogusław Moraczewski były Przewodniczący III Wydziału Sądu Karnego Sądu Wojewódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim, B. Moraczewski, wywiad dla „Czasu Piotrkowskiego”, rozm. przepr. red., „Czas Piotrkowski” 1997, nr 28.

alkoholu bądź środków psychotropowych³⁵. Począwszy od 2013 r., przez najbliższe pięć lat na wolność może wyjść ponad stu groźnych przestępców, skazanych pierwotnie na karę śmierci³⁶.

W latach 2009–2011 za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości (art. 197–205 Kodeksu karnego) skazano ogółem 6263 osoby, z czego 351 osób (5,6%) skazano w warunkach recydywy, co może wskazywać, że wcześniejsza resocjalizacja tych sprawców nie przyniosła oczekiwanych rezultatów. Wedle danych na dzień 3 stycznia 2013 r. za przestępstwa te odbywało karę 3113 sprawców, w tym 731 osób skazanych w warunkach recydywy. Na dzień 3 stycznia 2013 r. za przestępstwo w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych było 224 osadzonych. Wobec 36 osób sąd orzekł środek zabezpieczający przewidziany w art. 95a k.k. W latach 2009–2011 skazano ogółem 1 271 627 osób. Środki zabezpieczające orzeczono w tym okresie wobec 1238 osób, co stanowi 0,09% w stosunku do liczby skazanych. W 2009 r. wobec 158 osób orzeczono umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym, zaś wobec 59 — umieszczenie w zakładzie zamkniętym; w 2010 r. było to odpowiednio 331 i 116 osób, zaś w 2011 r. — 479 i 66 osób. Środki zabezpieczające, o których mowa w art. 94 i art. 96 k.k., według danych na dzień 30 czerwca 2012 r., podlegały wykonaniu na podstawie 2232 orzeczeń. Dla przykładu, resocjalizacja wobec sprawców przestępstw o charakterze seksualnym w 2011 r. objętych programem dla omawianego typu sprawców objęła 151 skazanych, ale ukończyło go zaledwie 58 skazanych³⁷.

Pracując nad omawianą ustawą, polski ustawodawca wzorował się na rozwiązaniach przyjętych w niemieckiej ustawie z dnia 22 grudnia 2010 r. dotyczących terapii i umieszczania w odpowiednim zakładzie sprawców czynów z użyciem przemocy o zakłóconych czynnościach psychicznych, a także na uregulowaniu dotyczącym izolacji. Postpenalne środki zabezpieczające o charakterze izolacyjnym (tzw. *Sicherungsverwahrung*) zostały wprowadzone do niemieckiego kodeksu karnego ustawą z dnia 13 listopada 1998 r.³⁸ W niemieckim piśmiennictwie podkreśla się, że te środki nie są karą, lecz narzędziem o charakterze zabezpieczającym i poprawczym. Stąd też nie stosuje się do nich zasady nie ma kary bez winy. Zasadniczo stosowane są one w połączeniu z karą pozbawienia wolności i odnoszą się do recydywistów. Służą zaś ochronie społeczeństwa przed niebezpiecznym sprawcą³⁹.

³⁵ J. Szczepański, *op. cit.*

³⁶ A. Czupryn, *Powrót morderców. Zbrodniarze sprzed lat w 2013 wyjdą na wolność*, <http://www.polskatimes.pl/artukul/629839,powrot-mordercow-zbrodniarze-sprzed-lat-w-2013-wyjda-na-wolnosc,2,id,t,sa.html> (dostęp: 9.04.2014).

³⁷ <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1577> (dostęp: 12.04.2014).

³⁸ Por. niemiecki Kodeks karny (Strafgesetzbuch) w brzmieniu ustawy z dnia 13 listopada 1998 r., BGBl, s. 3322.

³⁹ H.Ch. Kühn, *Deutschland zwischen Freiheit, Sicherheit und dem EGMR, Legal Tribune Onlinez* 10.05.2010 r., <http://www.lto.de/recht/hintergruende/h/sicherungsverwahrung-deutschland-zwischen-freiheit-sicherheit-und-dem-egmr/> (dostęp: 10.03.2014).

Na bazie tych uregulowań prawnych stworzono ustawę o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Ustawa dotyczy zaburzonych psychicznie sprawców najgroźniejszych przestępstw, w stosunku do których brak było podstaw orzeczenia środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym, gdyż w czasie popełnienia przestępstwa byli całkowicie lub częściowo poczytalni. Zakres obejmowania ustawy ma dotyczyć tych sprawców przestępstw, którzy mają zostać zwalniani z zakładów karnych po odbyciu kary, lecz równocześnie zachodzi obawa, że popełnią nowe groźne przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, ponieważ występują u nich specyficzne zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych. W uzasadnieniu aktu podano trzy cele ustawy:

1) wprowadzenie do prawa polskiego rozwiązań przewidujących terapię, w warunkach izolacji, sprawców przestępstw, którzy z powodu zaburzonej psychiki mogą ponownie popełnić groźne przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu, bezpieczeństwu powszechnemu lub wolności seksualnej; 2) umożliwienie tym sprawcom, w wyniku odbytej terapii, readaptacji do społeczeństwa i funkcjonowania w nim zgodnie z zasadami współżycia społecznego; 3) umożliwienie efektywnego monitorowania zachowania tych spośród sprawców, którzy po odbyciu kary będą przebywać na wolności⁴⁰.

Projekt omawianej ustawy wpłynął do sejmu jako druk 1577 dnia 17 lipca 2013 r. Dziewięć dni później odbyło się pierwsze czytanie projektu na posiedzeniu Sejmu. Decyzją 448 głosów za, 1 przeciw, przy braku osób wstrzymujących się od głosu projekt skierowano do komisji nadzwyczajnej (sprawozdanie z 10 października 2013 r.). 22 października 2013 r. na posiedzeniu sejmu odbyło się II czytanie, zgłoszono poprawki, następnie projekt skierowano ponownie do komisji w celu przedstawienia sprawozdania. Sprawozdanie komisji złożono dzień później, w związku z powyższym III czytanie na posiedzeniu sejmu odbyło się w tym samym dniu. Wynik głosowania przebiegał następująco: 408 głosów za, 3 przeciw (posłowie niezależni), 30 wstrzymało się (TR — 25 głosów, SLD — 4, ID — 1). Nie głosowało 19 posłów. 24 października 2013 r. ustawę przekazano marszałkowi senatu, dzień później przekazano ją prezydentowi. 13 listopada 2013 r. senat wniósł poprawki i skierował uchwałę do komisji nadzwyczajnej (raport z prac 20 listopada 2013 r.). Na forum sejmu rozpatrywano stanowisko senatu dwa dni później i przyjęto część poprawek. 25 listopada 2013 r. ustawę przekazano prezydentowi do podpisu, natomiast 13 grudnia 2013 r. prezydent ustawę podpisał, jednocześnie zapowiadając, że skieruje ją do Trybunału Konstytucyjnego⁴¹. Zakres ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej. Zgodnie z § 4 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania

⁴⁰ <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1577> (dostęp: 9.04.2014).

⁴¹ Przebieg prac przed skierowaniem projektu do Sejmu, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1577> (dostęp: 30.01.2014).

krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych⁴² projektowana ustawa nie podlega notyfikacji Komisji Europejskiej. Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa⁴³ projekt ustawy został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości i Rządowego Centrum Legislacji. Do projektu nie zgłoszono uwag w trybie powołanej ustawy⁴⁴.

Ustawa o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób weszła w życie 22 stycznia 2014 r.⁴⁵ Umożliwia ona na mocy decyzji sądu cywilnego zastosowanie wobec takiej osoby, już po odbyciu przez nią kary więzienia, nadzoru prewencyjnego lub leczenia w ośrodku zamkniętym utworzonym w Gostyninie.

Nie budzi wątpliwości fakt uchwalenia przez ustawodawcę nowego środka zabezpieczającego, lecz kilka zapisów zawartych w ustawie. *Primo*, wprowadzono m.in. w art. 11 ust. 1 nieznaną dotychczas na gruncie kodyfikacji karnych z 1997 r. kategorię „osób z zaburzeniami osobowości”. *Secundo*, w ustawie zastosowano zbyt szeroki katalog osób, które zostałyby objęte rządami nowej ustawy, tj. uregulowanie z art. 1 pkt 1 — osób, które zostały prawomocnie skazane za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. *Tertio*, należy postulować ograniczenie stosowania ustawy. Chodzi tu, co podkreślają eksperci z zakresu prawa karnego, o przyjęcie rozwiązania ograniczającego zastosowanie ustawy jedynie do osób skazanych za przestępstwo określone w art. 148, art. 156 § 1 i 3, art. 158 § 2 i 3, art. 197 § 3 pkt. 2–3 lub art. 197 § 4 k.k., popełnione w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych, co jest konieczne i proporcjonalne ze względu na wysokie ryzyko, że w związku z tym zaburzeniem sprawca ponownie dopuści się przestępstwa⁴⁶. *Quarto*, poważne wątpliwości budzi także ograniczenie stosowania ustawy, o której mowa w z art. 1 pkt 1. Ustawa odnosi się wprost do osób, które odbywają karę pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zawieszenia kary, co oznacza, że nie ma ona zastosowania do osadzonych odbywających dwie kary zawarte w katalogu z art. 32 k.k., tj. karę 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności.

Wątpliwości budzi także użycie w ustawie terminu „osoba z zaburzeniami osobowości”. P. Kruszyński i M. Warchoń podkreślają, że użyty zwrot posiada etymologię medyczną, a nie prawną, co oznacza, że definicji należy szukać nie w słowniczku pojęć prawnych, a w medycynie. Zaburzenia osobowości to stan, w którym

⁴² Dz.U. z 2002 r. Nr 239, poz. 2039, ze zm.

⁴³ Dz.U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1414, ze zm.

⁴⁴ <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1577> (dostęp: 20.03.2014).

⁴⁵ Dz.U. z 2014 r. poz. 24.

⁴⁶ P. Kruszyński, M. Warchoń, *Opinia prawna na temat rozwiązań zaproponowanych w rozdziale I rządowego projektu ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzającymi zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób*, Warszawa 2013.

charakterystyka osoby oraz utrwalone wzorce jej przeżywania wewnętrznego i zachowania jako całość wyraźnie odbiegają od zakresu kulturowo oczekiwanego i akceptowanego (tj. od „normy”). Taka odmienność (dewiacja) przejawia się w więcej niż jednym z następujących obszarów: procesy poznawcze, uczuciowość, panowanie nad impulsami i nagradzanie potrzeb, sposób odnoszenia się do innych i postępowania w sytuacjach międzyludzkich (ICD-10)⁴⁷.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że zaburzenia osobowości nie są chorobą psychiczną⁴⁸, a także nie mogą być utożsamiane z pojęciem niepoczytalności lub ograniczonej poczytalności. Są one „jednym z najbardziej złożonych i spornych zagadnień współczesnej psychiatrii i psychologii”⁴⁹. „W przeszłości określane były mianem »zaburzenia charakteru«”⁵⁰.

Z analizy ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób wywnioskować można z jednej strony, że wskazana jest całkowita izolacja wobec skazanych odbywających karę a z drugiej wskazuje się na „umożliwienie tym sprawcom w wyniku odbytej terapii, readaptacji do społeczeństwa i funkcjonowania w nim zgodnie z zasadami współżycia społecznego” (punkt drugi uzasadnienia)⁵¹. „Zaburzenia osobowości”, o których mowa, nie muszą istnieć w związku z popełnionym przestępstwem, a jedynie muszą istnieć „w trakcie postępowania wykonawczego” (art. 1 pkt 2) u sprawcy prawomocnie skazanego za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Ustawodawca dodaje, że w sytuacji, gdy zachodzi wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej i obyczajności, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat.

11 lutego 2014 r. Mariusz Trynkiewicz wyszedł na wolność. Ostatnie lata wyroku odsiedział w rzeszowskim więzieniu. Zbliżający się termin zakończenia kary, wpływ mediów i opinii społecznej spowodowały, że w niespełna pół roku ogłoszono ustawę umożliwiającą umieszczenie groźnej dla społeczeństwa jednostki w zamkniętym, psychiatrycznym ośrodku terapeutycznym. Tuż przed zakończeniem odsiadki wyroku przez Trynkiewicza szef zakładu karnego, w którym osadzony odbywał karę, zawiadomił prokuraturę, że w celi skazanego znaleziono materiały mające związek z przestępstwem, za które został skazany. Zawiadomienie zostało złożone celem zabezpieczenia i odizolowania Trynkiewicza jako jednostki wysoce niebezpiecznej, jednakże sąd okręgowy uznał, że znalezione materiały nie są materiałami nowymi. O materiałach tych dyrektor więzienia, służby więzienne i sąd wiedzieli od dłuższego czasu. Zdjęcia, rysunki i inne rzeczy osadzonego nie były przez niego ukrywane. Sąd zdecydował o objęciu Trynkiewicza działaniami o charakterze operacyjno-rozpoznawczym

⁴⁷ J.K. Gierowski, B. Grabski, *Zaburzenia osobowości w opiniowaniu sądowym — perspektywa psychiatryczna i psychologiczna*, „Psychiatria i Psychologia Sądowa” 2011, nr 3, s. 6.

⁴⁸ Zob. M. Jarema, *Leksykon schizofrenii*, Poznań 2012.

⁴⁹ S. Pużyński, J. Rybakowski, J. Wciórka, *Psychiatria*, t. II Wrocław 2011, s. 78.

⁵⁰ Zob. R.C. Carson, J.N. Butcher, S. Mineka, *Psychologia zaburzeń*, przeł. W. Dietrich, vol. 1, Gdańsk 2011.

⁵¹ <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1577> (dostęp: 20.03.2014).

oraz zakazał mu opuszczania kraju, ale nie zdecydował o dalszym osadzeniu skazanego. Oznaczało to, że Trynkiewicz musiałby informować policję o każdym miejscu swojego zamieszkania, zmianach miejsca pobytu i wszystkich zmianach dotyczących danych osobowych. Funkcjonariusze byłiby upoważnieni m.in. do obserwacji, legitymowania i przesłuchiwania byłego osadzonego. Na mocy przepisów ustawy dotyczącej izolacji niebezpiecznych przestępców toczy się jednak postępowanie dotyczące ewentualnego umieszczenia Trynkiewicza w ośrodku w Gostyninie i 3 marca 2014 r. sąd okręgowy w Rzeszowie orzekł potrzebę izolacji Mariusza Trynkiewicza. Jan Sokulski, sędzia sądu apelacyjnego w Rzeszowie, w punkcie pierwszym oddalił apelację pełnomocnika Mariusza Trynkiewicza, mecenasa Marcina Lewandowskiego. Oznacza to, że Trynkiewicz zostanie umieszczony w psychiatrycznym ośrodku izolacyjnym. Były osadzony będzie mógł co pół roku wnioskować do sądu o ponowną ocenę stanu zdrowia psychicznego. Sąd i biegli będą rozważali, czy w dalszym ciągu istnieją przesłanki do stosowania tymczasowej terapii albo czy można zakończyć leczenie i zwolnić pensjonariusza ośrodka. Decyzja sądu ma także inne ważne znaczenie: znosi z policji kosztowny obowiązek ochrony Trynkiewicza przed linczem, do którego mogłoby dojść, a z drugiej strony chroni społeczeństwo przed ewentualnym ponownym atakiem ze strony byłego osadzonego.

Zakończenie

Funkcjonująca od początków istnienia prawa kara śmierci była rozwiązaniem ostatecznym, stosowanym w przypadkach najcięższych przewinień wobec społeczności. Obecnie jednak — w oparciu o badania naukowe, debaty i dyskusje specjalistów — coraz więcej państw odchodzi od stosowania tego rodzaju kary. Ostateczna forma „pozbycia się” ze społeczeństwa jednostki w sposób najwyższy naruszającej obowiązujące normy zastąpiona zostaje humanitarnym darowaniem życia i skierowaniem na resocjalizację. Kara śmierci bowiem, jako najwyższy wymiar kary, wzbudzała wiele kontrowersji na różnych płaszczyznach: przede wszystkim etycznej, ale też religijnej, resocjalizacyjnej oraz ze względu na swoją nieodwracalność. Z punktu widzenia prawa karnego wartości człowiek jest wartością najwyższą i obdarzony jest godnością oraz dysponuje wynikającymi z niej prawami⁵². Taką samą przyrodzoną godnością obdarzona jest zarówno ofiara (oraz jej bliscy), jak i przestępca. Nie oznacza to oczywiście, że w imię godności sprawcy czynu zabronionego należy puścić w niepamięć jego przewinienie, lecz jedynie, iż należy wybrać inne (od kary śmierci) środki karne i zabezpieczające. Ta właśnie tendencja zdaje się dominować u ustawodawcy, choć należy zaznaczyć, że kara śmierci posiada także swoich zwolenników, którzy dysponują całym katalogiem

⁵² Por. M. Derlatka, *Prawo karne wobec kryzysu tradycyjnych wartości*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 5, s. 45–50.

argumentów. Wspomnijmy jeden z najważniejszych, szczególnie w kontekście przedstawionego powyżej prawa karnego wartości. Otóż jest nim przekonanie o nieskuteczności procesu resocjalizacji, który *de facto* przedłuża czas odbywania kary w odizolowanym zakładzie i nie daje gwarancji na przywrócenie sprawnej jednostki społeczeństwu⁵³.

Należy także zaznaczyć, że jedną z podstawowych funkcji prawa karnego jest funkcja gwarancyjna, która wiąże się z określeniem relacji pomiędzy władzą państwową a jednostką, która korzysta z praw i wolności zagwarantowanych w Ustawie Zasadniczej. Gwarancja pociągnięcia jednostki do odpowiedzialności karnej w sytuacji złamania przez nią prawa nie może łączyć się z nieograniczoną swobodą działania organu władzy państwowej. Zdaniem K. Buchały, L. Kubickiego i R. Dębskiego zasady *nullum crimen sine lege* i *nulla poena sine lege* ze względu na ich znaczenie dla obywatela i funkcję gwarancyjną od dawna winny mieć rangę norm konstytucyjnych⁵⁴. Pierwsza z zasad, realizując funkcję gwarancyjną, chroni obywateli przed nieuprawnionymi działaniami państwa, tj. dowolnym działaniem organu w zakresie sprawowania represji prawnokarnej. K. Indecki i A. Liszewska podnoszą, że nadanie ustawie karnej wstecznej mocy obowiązującej, czy interpretowanie ustawy w taki sposób, by było możliwe ponowne ukaranie sprawcy za czyn wcześniej osądzony, jest niedopuszczalne i stanowi podstawę do kontroli ustawy z art. 42 ust. 1 Konstytucji⁵⁵.

Rozwiązanie prawne, które przyjęto, spowodowało złamanie zasady *lex retro non agit*⁵⁶. Nie można karać ponownie za czyn, który już raz podlegał osądowi sądu. Problem polega na tym, że wyrok pozbawienia wolności, który osadzony odsiedział, był wyrokiem sądu karnego, zaś procedura osadzenia go w specjalistycznym ośrodku została wszczęta na podstawie procedury cywilnej. Takie rozwiązanie rodzi uzasadnioną obawę, że w przyszłości procedura może być wykorzystana nie tylko w przypadku osadzonych za najcięższe przestępstwa, ale także wobec osób spełniających kryteria omawianej wcześniej ustawy, a będących w jakiś sposób

⁵³ Por. L.K. Paprzycki, *Orzekanie o przymusowym umieszczeniu w zakładzie zamkniętym osób stwarzających niebezpieczeństwo dla porządku prawnego — w postępowaniu karnym czy cywilnym?*, [w:] *Polski proces karny i materialne prawo karne w świetle nowelizacji z 2013 roku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Tylmanowi z okazji Jego 90. Urodzin*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2014.

⁵⁴ Więcej K. Buchała, L. Kubicki, *Zasady odpowiedzialności karnej w przyszłej Konstytucji*, „Państwo i Prawo” 1987, nr 10, s. 143–150; R. Dębski, *Uwagi o konstytucyjnym ujęciu zasady „nullum crimen sine lege”*, „Państwo i Prawo” 1992, nr 5, s. 75–82.

⁵⁵ K. Indecki, A. Liszewska, *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, karze i środkach penalnych*, Warszawa 2002, s. 31–32.

⁵⁶ Stanowi ona gwarancję ściśle związaną z prawami oskarżonego. Zakaz ten obowiązuje sąd odwoławczy (art. 434 § 1 k.p.k.), ponowne rozpatrzenie sprawy po uchyleniu orzeczenia przez sąd odwoławczy (art. 443 k.p.k.), postępowania w trybie apelacji i zażalenia (art. 434 § 1 k.p.k.), kasacji (art. 518 k.p.k.) i wznowienia postępowania (art. 545 § 1 k.p.k.).

osobami niewygodnymi. I ta właśnie etycznie niebezpieczna kwestia skutecznie dzieli zarówno opinię publiczną, jak i środowiska prawnicze.

Jeden z najwybitniejszych przedstawicieli nauki prawa karnego prof. Władysław Wolter powtarzał przy każdej okazji: „prawo karne to prawo nieprzekraczalnych granic”. Analizując uzasadnienie do projektu ustawy, przebieg prac legislacyjnych i wreszcie samą ustawę, trudno uniknąć pytania, gdzie w ustawie przebiega granica, której przekroczyć sądowi nie wolno? Czy „osoba stwarzająca zagrożenie” to przestępca posiadający zaburzenia psychiczne mogące zagrozić społeczeństwu, czy każdy skazany na karę pozbawienia wolności, któremu sąd nie zawiesił kary? Niezwykle ważnym i potrzebnym było wprowadzenie do polskiego systemu prawnego takiego środka zabezpieczającego, o jakim mowa w ustawie, ale niedoprecyzowanie terminów i zwrotów budzi niepokój. Można jedynie mieć nadzieję, że Trybunał Konstytucyjny skutecznie nakaże ustawodawcy doprecyzowanie w trybie pilnym przepisów ustawy.

Bibliografia

- Barta J., Markiewicz R., *Trzystopniowy test z art. 35 pr. aut. i pr. pokr.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z prawa własności intelektualnej” 2009, z. 106.
- Flisak D., *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex*, Warszawa 2015.
- Machała W., *Wzornictwo przemysłowe — między własnością przemysłową a prawem autorskim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z prawa własności intelektualnej” 2007, z. 100.
- Prawo własności intelektualnej. Wczoraj, dziś i jutro*, red. J. Barta, A. Matlak, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z prawa własności intelektualnej” 2007, z. 100.
- Michalak A., *Kierunki implementacji dyrektywy 2012/28/UE (dzieła osierocone) do prawa autorskiego*, EPS, październik 2013.
- Poźniak-Niedzielska M., *Dobra niematerialne przedsiębiorstwa państwowego*, Warszawa-Lódź 1990.
- Poźniak-Niedzielska M., Niewęglowski A., *Dzieła osierocone — nowe wyzwania dla polskiego prawa autorskiego*, ZNUJ PPWI 2013, z. 122.
- Prawo autorskie*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2010.
- Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2011.
- Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex*, red. M. Bukowski, D. Flisak, Warszawa 2015.
- Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzewska, Warszawa 2010.
- Sieńczyło-Chlabisz J., Banasiuk J., *Utwory osierocone — propozycje nowelizacji prawa autorskiego w zakresie starannego poszukiwania podmiotu praw autorskich*, „Państwo i Prawo” 2014, nr 10.
- Stanisławska-Kloc S., *Dyrektywa 2012/28/UE o utworach osieroconych — czy jesteśmy na właściwej drodze do rozwiązania problemu*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2013, z. 1.
- Vetulani A., *Dzieła osierocone — w poszukiwaniu europejskiego rozwiązania*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z prawa własności intelektualnej” 2009, z. 103.
- Zoll F., *Polska ustawa o prawie autorskim i konwencja berneńska*, Warszawa 1926.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o grach hazardowych (Dz.U. 2015, poz. 1639).
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 2006 Nr 90, poz. 631 ze zm.).
- Ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (Dz.U. z 1952 r., Nr 34, poz. 234).
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. — Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 2016, poz. 23).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. — Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2016, poz. 1578).
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. Nr 153, poz. 1270).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/28/UE z dnia 25.10.2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych (Dz.U. UE L 299 z 27.10.2012).
- Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. WE L 167 z 22.06.2001).
- Dyrektywa 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12.12.2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (wersja ujednolicona, (Dz.U. UE L 376 z 27.12.2006).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 23 października 2015 r. w sprawie wykazu źródeł, których sprawdzenie jest wymagane w ramach starannych poszukiwań uprawnionych do utworów i przedmiotów praw pokrewnych, które mogą być uznane za osierocone, oraz sposobu dokumentowania informacji o wynikach starannych poszukiwań (Dz.U. z 2015 r. poz. 1823).
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dn. 19 maja 2010 r. zatytułowany „Europejska agenda cyfrowa” (COM(2010)245, wersja ostateczna — nieopublikowany w Dzienniku Urzędowym).
- Komunikat Komisji z dnia 30.09.2005 r. do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów i2010: Biblioteki cyfrowe, COM (2005) 465 wersja ostateczna.
- Zalecenie Komisji 2006/585/WE (Dz.U. UE L 236/28 z 31.08.2006).
- Zielona Księga Komisji Wspólnot Europejskich z dnia 16.07.2008 r., Prawo autorskie w gospodarce opartej na wiedzy, COM(2008)466 wersja ostateczna.

Źródła internetowe

- <https://www.authorsguild.org/where-we-stand/authors-guild-v-google/>.
- <http://www.bn.org.pl/aktualnosci/184-dziela-osierocone---stanowisko-dyrektorow-bibliotek-narodowych.html>.
- <https://euipe.europa.eu/orphanworks/>.
- <http://www.fn.org.pl/page/index.php?str=53&id=148>.

Inne

- Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o grach hazardowych.
- Report on Orphan Works. A Report of the Register of Copyright, United States Copyright Office, opublikowany w styczniu 2006 r.

Orphan Works and Mass Digitization. Report of the register of copyrights, United States Copyright Office. The Trynkiewicz case and legislation on the supervision of dangerous offenders in connection with considerations on capital punishment

Orphan works problem in amendments of a copyright law

Summary

One of the basic functions of criminal law is the guarantee function, which relates to determination of the relationship between the public authorities and an individual who executes their rights and freedoms provided in the Basic Law. The guarantee of holding an individual liable in case of breaking the law cannot entail unlimited freedom of operation of the public authorities. According to K. Buchała, L. Kubicki and R. Dębski, the *nullum crimen sine lege* and *nulla poena sine lege* rules, due to their significance for the citizen and the guarantee function, should long have been granted the status of constitutional rules⁵⁷. The first principle, while carrying out the guarantee function, protects the citizen from unauthorised actions of the state, i.e. discretionary actions of the authorities in the scope of criminal law repression. Krzysztof Indeck i and Agnieszka Liszewska claim that granting a criminal act retrospective legal effect or interpreting an act in such a way as to facilitate repeated punishment of the perpetrator for an act which had previously been judged is not acceptable and constitutes a basis for examining the act based on Art. 42 cl. 1 of the Constitution⁵⁸.

The legal solution adopted caused a breach of the *lex retro non agit*⁵⁹ rule. One cannot be punished for an action which has already been judged by the court. The issue here is that the imprisonment sentence served by the convict was a judgment of a criminal court, while the procedure of placing them in a specialist facility was commenced on the basis of a civil procedure. Such a solution creates a justified concern that in the future the procedure may be used not only in case of individuals imprisoned for more serious crimes, but also with regard to individuals who meet the criteria of the act described above, and who are considered inconvenient in some way. This is the ethically dangerous issue that divides both public opinion and legal practitioners.

As one of the greatest minds in criminal law education, Prof. Władysław Wolter would often repeat: “criminal law is the law of uncrossable boundaries”. While analysing the bill explanatory memorandum, the course of the legislation works and finally the act itself, a question must be asked, where in the act does the boundary lie that the court cannot cross? Is a *person posing a threat* a criminal with a mental disorder which may be a threat to the society, or every imprisoned individual whose sentence has not been suspended by the court? The introduction of a protective measure referred to in the act into the Polish legal system was particularly important and needed, but the lack of precision in the definitions and phrases used is very concerning. One can only hope that the Constitutional Tribunal will effectively order the legislators to clarify the provisions of the act urgently.

⁵⁷ See K. Buchała, L. Kubicki, *Zasady odpowiedzialności karnej w przyszłej Konstytucji*, „Państwo i Prawo” 1987, no 10, p. 143–150; R. Dębski, *Uwagi o konstytucyjnym ujęciu zasady nullum crimen sine lege*, „Państwo i Prawo” 1992, no 5, p. 75–82.

⁵⁸ K. Indeck i, A. Liszewska, *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, karze i środkach penalnych*, Warszawa 2002, p. 31–32.

⁵⁹ It is a guarantee of closely related to the rights of the accused. This prohibition applies appellate court (art. 434, para. 1 of the CCP), a retrial after the repeal of the decision by the court of appeal (art. 443 Criminal Procedure Code), proceedings under appeal and complaints (Art. 434 par. 1 of the CCP), appeal (art. 518 of the CPC) and resumption of proceedings (Art. 545 par. 1 of the CCP).